

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ ЗОН ТА ЇХ РОЛЬ У СИСТЕМІ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ

©2019 ЛЕБІДЬ О. В., ГАРКУША В. О.

УДК 339.9
JEL: E44; F29; F36; F38; G15

Лебідь О. В., Гаркуша В. О. Особливості діяльності офшорних зон та їх роль у системі світових фінансових центрів

Мета статті полягає у проведенні аналізу діяльності офшорних зон у площині чотирьох складових SWOT-аналізу та узагальненні позитивних і негативних наслідків функціонування офшорних центрів в Україні та світі. Досліджуючи та систематизуючи наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, було розглянуто наслідки відсутності державного контролю за діяльністю підприємств із офшорним статусом у податкових гаванях, виявлено тенденції та особливості розвитку офшорної діяльності в Україні та світі, а також оцінено вплив мінімізації офшорних операцій на економічний розвиток України. У ході дослідження систематизовано та проаналізовано статистичні дані міжнародних фінансових інститутів з метою окреслення обсягів фінансових потоків у офшорних юрисдикціях. Визначено тенденції розвитку фінансових каналів у податкових гаванях. Обґрунтовано економічні загрози від активного використання українськими підприємцями пільгових центрів оподаткування на рівні держави. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є виявлення на сучасному етапі розвитку світової економіки впливу офшоризації на економічне становище окремих країн світу та на ділову репутацію компанії, оскільки, зазвичай, основною метою діяльності офшорних зон є приховування власності, ухилення від оподаткування, проведення незаконних трансграничних схем та операцій. З іншого боку, подальший розвиток податкових гаваней та обсягів офшоризації може привести до вдосконалення бізнес-процесів зовнішньоекономічної діяльності, інвестування та капіталізації, а також забезпечить збереження активів корпорацій та стабільність в управлінні ризиками, втім, тільки за умови прозорої та гнучкої політики компаній, узгодженої із законодавчою базою держави.

Ключові слова: офшорна зона, фінансові потоки, відмивання коштів, офшорний капітал, мінімізація оподаткування.

DOI:

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 17.

Лебідь Олеся Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: olesia.lebid@gmail.com

Гаркуша Владислава Олександрівна – студентка факультету консалтингу та міжнародного бізнесу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: garkusha_vladyslava@ukr.net

УДК 339.9
JEL: E44; F29; F36; F38; G15

Лебедь О. В., Гаркуша В. А. Особенности деятельности офшорных зон и их роль в системе мировых финансовых центров

Цель статьи заключается в проведении анализа деятельности офшорных зон в плоскости четырех составляющих SWOT-анализа и обобщении положительных и отрицательных последствий функционирования офшорных центров в Украине и мире. Исследуя и систематизируя научные труды отечественных и зарубежных ученых, были рассмотрены последствия отсутствия государственного контроля за деятельностью предприятий с офшорным статусом в налоговых гаванях, проанализированы тенденции и особенности развития офшорной деятельности в Украине и мире, а также оценено влияние тенезации офшорных операций на экономическое развитие Украины. В результате исследования были проанализированы статистические данные международных финансовых институтов с целью определения объемов финансовых потоков в офшорных юрисдикциях. Определены тенденции развития финансовых каналов в налоговых гаванях. Обоснованы экономические угрозы активного использования предпринимателями Украины льготных центров налогообложения на уровне государства. Перспективой дальнейшего исследования в данном направлении является выявление на современном этапе развития мировой экономики влияния офшоризации на экономическое положение государства и на деловую репутацию компании, поскольку, как правило, основной целью деятельности офшорных зон является сокрытие собственности, уклонение от налогообложения, проведение незаконных трансграничных схем и операций. С другой стороны, дальнейшее развитие налоговых гаваней и объемов офшоризации может привести к совершенствованию бизнес-процессов внешнеэкономической деятельности, инвестирования и капитализации, а также к обеспечению сохранности активов корпорацій и стабильности в управлени рисками, впрочем, только при условии прозрачной и гибкой политики компаний, согласованной с законодательной базой государства.

UDC 339.9

JEL: E44; F29; F36; F38; G15

Lebid O. V., Harkusha V. O. Features of Offshore Zones and Their Role in the System of Global Financial Centers

The article is aimed at analyzing the activities of offshore zones in the plane of the four components of SWOT-analysis and generalizing both the positive and the negative consequences of the operation of offshore centers in Ukraine and world-wide. Studying and systematizing the scientific works of domestic and foreign scholars, the consequences of lack of the State control over the activities of enterprises with offshore status in tax havens were considered, tendencies and features of development of offshore activities in Ukraine and world-wide were analyzed, as well as the impact of shadowing of offshore operations on Ukraine's economic development was evaluated. As result of the research, statistics from international financial institutions are analyzed to define the volume of financial flows in the offshore jurisdictions. Tendencies in the development of financial channels in tax havens are defined. The economic threats of active use by entrepreneurs of Ukraine of preferential taxation centers at the State level are substantiated. Prospect for further research in this direction is to identify at the present stage of the development of the world economy the impact of offshoreization on the economic situation of the State and on the business reputation of a company, as it is usually the main purpose of offshore zones to conceal property, evade taxation, conduct illegal cross-border schemes and operations. On the other hand, the further development of tax havens and volume of offshoreization can lead to improvements in the business processes of foreign economic activity, investment and capitalization, as well as to the preservation of corporate assets and stability in risk management, however, only if companies have transparent and flexible policies agreed with the State's legislative framework.

Ключевые слова: оффшорная зона, финансовые потоки, оффшорный капитал, минимизация налогообложения.

Рис.: 1. Табл.: 1. Библи.: 17.

Лебедь Олеся Викторовна – кандидат экономических наук, доцент, профессор кафедры международного бизнеса и экономического анализа, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: olesia.lebid@gmail.com

Гаркуша Владислава Александровна – студентка факультета консалтинга и международного бизнеса, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: garkusha_vladyslava@ukr.net

Keywords: offshore zone, financial flows, offshore capital, minimization of taxation.

Fig.: 1. Tabl.: 1. Bibl.: 17.

Lebid Olesia V. – PhD (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of International Business and Economic Analysis, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: olesia.lebid@gmail.com

Harkusha Vladyslava O. – Student of the Faculty of Consulting and International Business, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: garkusha_vladyslava@ukr.net

Глибока трансформація фінансових відносин, що відбувається у світі на тлі експоненціального зростання обсягів інформації, прискорення діджиталізації [2; 3] та посилення впливу глобалізаційних тенденцій актуалізує дослідження діяльності офшорних зон та усвідомлення їхньої ролі у процесах відмивання коштів. Аналіз діяльності офшорних зон охоплює широкий спектр проблемних питань: від податкової оптимізації у межах чинного міжнародного законодавства до приховування походження коштів та їхньої подальшої легалізації. Керівників підприємств, власників капіталу спонукає до участі в бізнес-потоках і структурах з кінцевим бенефіціарним власником в офшорних зонах низка різнопланових причин, виявити які є однією з цілей даної статті.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена необхідністю виявити переваги та недоліки офшорного підприємництва, яке є ефективним засобом підвищення прибутковості міжнародного бізнесу, оскільки дозволяє суттєво знизити податкове навантаження. Саме це, разом із майже відсутністю нагляду та управління з боку держави за діяльністю підприємств із офшорним статусом, обумовили поширення податкових гаваней у бізнесовій практиці підприємців усіх країн світу.

З-поміж наукових робіт, які містять аналіз тенденцій та особливостей розвитку офшорної діяльності, а також присвячені питанням впливу офшорних юрисдикцій на економічний розвиток України та тінізації офшорних операцій, слід назвати праці таких вітчизняних і зарубіжних учених, як Д. Аксьонов [4], Х. Барбер [1], О. Бозуленко [5], В. Буглай [12], Ю. Волкова [6], М. Карлін [7; 8], Е. Лімбаєн, О. Манзюк, С. Палей, Х. Сала-і-Мартін, С. Стейнмо, Ю. Уманцов, В. Черкашин [17], О. Чуркіна, Д. Шевчук.

Огляд наукової літератури дає змогу стверджувати, що окремі аспекти теми більшою мірою відображені у працях науковців. Проте ця інформація потребує узагальнення та систематизації, а реалізація практичних дій з боку держав відбувається повільно. До того ж, статистична частина теми є недостатньо дослідженою, і у наявних дослідженнях висвітлена фрагментарно.

Мета статті полягає у виявленні особливостей і тенденцій офшорної діяльності на сучасному етапі розвитку світової економіки, яка обумовлює нові правила здійснення бізнес-операцій, транскордонного переміщення фінансових потоків та є одним із напрямків розвитку міжнародного підприємництва.

Згідно з визначенням ООН, «офшором є певний банк без урахування місця розташування, який займається управлінням депозитами, рахунками в іноземній валюті фізичних та юридичних осіб з відмінною від місця знаходження банку локацією базування та реєстрації» [4, с. 39; 13]. Наразі у світі налічується близько 50 класичних офшорних юрисдикцій, проте, з урахуванням тісно пов'язаних з офшорними зонами держав, їхня загальна кількість зростає до 100, що складає майже половину держав світу. Більша частина з них – це невеликі країни або острівні держави, що дозволяє активно застосовувати заходи з лібералізації податкових умов, підвищувати інвестиційну привабливість для залучення прямих іноземних інвестицій [4, с. 38]. Через існуючі офшорні зони вже пройшло більше 30 трлн дол. США, що становить значно більшу суму, ніж ВВП Японії та США разом, або половину всіх грошей планети. Такі дані пояснюються віртуалізацією грошей, оскільки 99% їхнього обсягу існує в цифровому вигляді. До того ж, 80% усіх грошей планети зосереджено у 20% жителів світу, а США за останнє десятиліття випустили грошей стільки ж, скільки за попередні 150 років [5, с. 51; 13]. Отже, світове фінансове співтовариство вже давно активно користується перевагами офшорних операцій.

Фактично всі великі американські та європейські банки мають дочірні структури в офшорних зонах. В одному тільки Делавері формально зареєстровано 43% всіх компаній, акції яких котируються на Нью-Йоркській фондовій біржі. Сьогодні, за даними ОЕСР, світова система банківського офшору приховує 11,5 трлн дол. США [1; 5, с. 52]. Також слід вказати, що загальна територія офшорів складає лише 0,223% суші, але в них розміщено 17% усіх банківських вкладів і формально зареєстровано 29% активів заможних людей планети [12]. Оскільки

загальноприйнятого визначення офшорної зони та їх точної кількості немає, то доцільно навести найбільш повний список офшорів за даними ОЕСР (рис. 1).

Міжнародні фінансові статистичні дані [13] засвідчили той факт, що сьогодні офшорний сегмент в економіці світу займає близько 21% усіх обсягів банківських операцій, до 7% світової комерційної діяльності, тоді як території податкових гаваней населяє близько 0,4% людства, а господарська діяльність офшорних зон продукує лише 0,7% світового ВВП [8].

Також варто зазначити, що протягом останніх років створено групу офшорних фінансових інституцій, яка щорічно надає послуги в обсязі до 75% фінансових потоків світу. Такі фінансові центри за обсягами досягають сукупних накопичених активів Лондона, Нью-Йорка і Токіо [16]. Окремі офшори навіть ведуть конкурентну боротьбу, насамперед у сфері лібералізації оподаткування й умов розвитку бізнесу [11, с. 19].

Для оцінки процесів розвитку та стану офшорних зон авторами виявлено переваги та недоліки цієї діяльності на основі проведеного SWOT-аналізу, що дає змогу визначити сильні та слабкі сторони офшорної діяльності для держави, а також можливості та загрози, які супроводжують цей процес.

ОЕСР разом із Міжнародною групою з протидії відмиванню грошей (FATF), МВФ, ООН, ЄС [9; 10; 13; 15] та іншими міжнародними організаціями з початку

2000-х років активно досліджують діяльність офшорних фінансових центрів як інституційної форми офшорного бізнесу. Вони визначають роль офшорної діяльності в глобальній економіці такими принципами:

- ✦ це колосальна перерозподільна ланка світового руху фінансового капіталу, оскільки офшорний капітал істотно впливає на всі країни світу завдяки глобальній взаємодії між фінансовими ринками країн;
- ✦ офшорні фінансові потоки значно підвищують ступінь корпоративного оподаткування в розвинених країнах; збільшують дохід ТНК а отже, забезпечують повторне інвестування і циклічний рух офшорного капіталу при розширенні мережі філій міжнародних корпорацій; покращує рівень життя в країнах, які встановили офшорну юрисдикцію; стимулює розвиток ринку фінансових послуг;
- ✦ при перерозподілі офшорного капіталу відбувається його збільшення, яке зумовлює зростання його фінансових оборотів, що призводить до занепокоєння світової спільноти з приводу його стабільності, легальності та приналежності [16].

Вагомою перевагою світового офшорного бізнесу, який відіграє дедалі більшу роль у русі як позичкових, так і підприємницьких інвестицій, є створення та обслуговування вільних економічних зон, що постають в основному як фактор форсованого

Європа	Тихоокеанський регіон	Центральна Америка	Африка	Азія та Індійський океан
<ul style="list-style-type: none"> • Кіпр • Мальта • Острів Мен • Острів Гернси • Острів Джерсі • Острів Сарк • Гібралтар • Ліхтенштейн • Люксембург • Мадейра • Монако 	<ul style="list-style-type: none"> • Вануагу • Острови Кука • Маршаллові острови • Науру • Ніуе • Фіджі 	<ul style="list-style-type: none"> • Ангілья • Аруба • Багамські острови • Барбадос • Беліз • Бермудські острови • Британські Віргінські острови • Кайманові острови • Коста-Ріка • Гренада • Антильські острови • Панама • Сент-Вінсент і Гренадини • Сент-Кітс і Невіс 	<ul style="list-style-type: none"> • Ліберія • Ботсвана • Сейшельські острови 	<ul style="list-style-type: none"> • Бруней • Гонконг • Лабуан (Малайзія) • Маврикій • ОАЕ • Оман

Рис. 1. Список офшорних зон світу за даними Concept consulting Ltd станом на листопад 2019 р.

Джерело: складено авторами на основі [14].

економічного розвитку за рахунок активізації транскордонних потоків, акумулювання інвестицій, обміну технологіями та інформацією.

Наступною сильною стороною є той факт, що офшорні центри впливають на міжнародні «фінансові канали», тобто на шлях переміщення капіталу, і змінюють їх напрямки. Офшорні зони є світовими центрами підвищеної концентрації капіталу. Окрім того, важливою функцією центрів офшорів є мінімізація витрат при переміщенні капіталу. Більше того, немає необхідності надавати документацію про фінансові операції, легка процедура реєстрації фірм дозволяють швидко трансферувати кошти в будь-яку точку світу. Отже, офшори сприяють прискоренню світових фінансових потоків.

Огляд наукової літератури, пов'язаної з тематикою дослідження, дозволяє визначити такий елемент SWOT-аналізу, а саме: можливості, які полягають в тому значенні, яке мають офшорні зони для розвитку таких юрисдикцій. Більшість офшорних зон – це території з цілим набором несприятливих чинників, що заважають їх стабільному розвитку, зокрема: віддаленість, несприятливі кліматичні та ландшафтні умови, відсутність власного виробництва, мінеральних і корисних копалин, недостатній розвиток промислової сфери, низька кількість населення й інші. Саме пільгові умови для іноземних інвесторів стимулюють залучення та приток капіталу, що, своєю чергою, приваблює кваліфікованих спеціалістів та сприяє економічному розвитку держави. У деяких країнах офшорний бізнес приносить до 50% доходів і забезпечує робочими місцями населення [8].

Загалом, концепція офшорної юрисдикції означає: 1) участь у глобальній системі міжнародних інвестицій, доступ до світових фінансових ринків завдяки використанню закордонної юрисдикції; 2) забезпечення акумулювання активів, що, своєю чергою, дозволяє управляти ризиками та підтримувати стабільність; 3) покращення корпоративного управління підприємством; 4) оптимізацію певних секторів бізнесу; 5) використання переваг від податкових, адміністративних та інших пільг; 6) збереження конфіденційної інформації корпорації [11, с. 23].

Третьою складовою SWOT-аналізу є виявлення недоліків офшорних центрів. Саме тому варто акцентувати увагу на тому, що офшорні зони є особливим засобом поліпшення інвестиційної активності й притоку доходів до бюджетів депресивних територій, економічний ефект якого базується на збільшенні державних надходжень завдяки послабленню податкового навантаження. Наприклад, несприятливі умови ведення підприємницької діяльності в Україні створюють передумови та підштовхують українських бізнесменів до пошуку шляхів мінімізації податкового тиску. Одним із таких шляхів є створення офшорних компаній. Однак щодо держави, то такий шлях

веде до недоотримання бюджетом податкових надходжень. Незважаючи на це, створення офшорних компаній є повністю легальним на законодавчому рівні.

За даними дослідження, проведеного недержавною організацією Tax Justice Network, зареєстровано, що сума виведеного капіталу через офшорні зони в Україні перевищує суму ВВП країни. За 28 років незалежності з України було виведено більше 223 млрд дол. США. Лідером з вивезення капіталу є Китай (за 40 років з нього було виведено 1,19 трлн дол. США). На другому місці знаходиться Росія (з 1990 р. з країни було виведено 798 млрд дол. США). Розглядаючи релієві України, можна зазначити, що всього працюють офшорні компанії з 38 юрисдикцій [14]. Станом на 2018 р. лідерами з інвестицій є три найбільші офшорні зони – Кіпр, Британські Віргінські острови і Беліз, обсяг інвестиційних операцій за якими склав 21,35 млрд дол. США, що в загальному обсязі прямих іноземних інвестицій становить 38,6% [14].

Згідно з дослідженням МВФ 2017 р., з 12,5 трлн дол. США, тобто майже 42% усіх прямих іноземних інвестицій у світі, проводилися через офшорні механізми, що існують тільки в документації пільгових податкових центрів. Крім того, у МВФ підрахували, що якби дохід ТНК оподаткували за місцем ведення підприємницької діяльності, то виплати зросли б на 550–690 млрд дол. США на рік, з них близько 230 млрд дол. США – у країнах, що розвиваються [14].

Серед причин відтоку капіталу з України можна виділити такі, як непрозорість банківської системи, високий рівень корупції, політичні ризики, недосконалість законодавства та судової системи для стягнення проблемної заборгованості тощо. Ці причини вимагають від багатьох бізнесменів прискорених дій. Окремим випадком є виведення активів в офшори та вливання їх в Україну вже як іноземних інвестицій. Здебільшого ж офшорні операції розглядаються як можливість нелегального вивозу капіталу.

Відповідно до результатів аналізу Financial Secrecy Index станом на 2018 р. було визначено, що сукупний оборот незаконних транскордонних фінансових потоків у світі оцінюється в діапазоні 1,2–1,7 трлн дол. США в середньому на рік, а обсяг активів, розміщених юрисдикціях з низьким рівнем оподаткування, складає 32 трлн дол. США. За даними дослідження ОЕСР, у результаті застосування вищенаведених податкових практик держави втрачають щорічно до 250 млрд дол. США податкових надходжень [14].

Деякі держави намагаються боротися з проблемою колосальних податкових недонадходжень в їхні бюджети через поетапне впровадження нормативно-правових актів та інструментів боротьби з офшорним уникненням від оподаткування. Ця трансформація, яка характеризується прозорим наданням фінансової та податкової інформації у світі, була закріплена потужними антиофшорними ініціативами на міжна-

родному рівні. Яскравими прикладами є ініціатива США FATCA (Закон про оподаткування рахунків нерезидентів), План ОЕСР/G20 BEPS (План з протидії відмивання коштів, призначених для оподаткування), цільові зміни ЄС в Четвертій директиві з протидії відмиванню коштів (4 AML Directive) та впровадження директиви 2016/1164, яка юридично закріплює необхідність боротьби з запланованим ухиленням від державного оподаткування та незаконними офшорними схемами [8].

Більше того, варто вказати, що «чорний список» ЄС у 2018 році виріс втричі та збільшив перелік країн з 5 до 15 держав, які не співпрацюють з європейськими податковими органами. Це означає, що країни, які потрапили до переліку, будуть мати більше перешкод під час розрахунку і торгівлі з країнами ЄС, зокрема до них буде застосовуватися більш жорсткий контроль. Це створить незручності як для жителів цих країн, так і для компаній, які там зареєстровані [14].

Останнім напрямом аналізу за системою SWOT є обґрунтування загроз, пов'язаних з офшорною діяльністю, яка наразі часто передбачає здійснення операцій інвестиційного та емісійного характеру. Акції й облігації, випущені в офшорних міжнародних фінансових центрах, стають так званими загальними та всесвітніми активами, що сприяє вільному доступу на фінансові ринки світу. Однак оцінка фінансових потоків показує, що через офшорні зони щорічно проходить близько

1,57 трлн дол. США, приріст капіталу в офшорних зонах і центрах становить близько 270 млрд дол. США, а загальний обсяг всіх накопичених фінансових ресурсів – близько 18 трлн дол. США. Загалом, цей показник у 13 разів більший, ніж бюджет США, який у 2018 р. становив близько 1,3 трлн дол. США. Вищенаведена сума офшорного капіталу є приблизною [14]. За аналітичними дослідженнями провідних спеціалістів Монетарного управління Гонконгу на основі статистичних даних Банку міжнародних розрахунків, обсяг депозитів в офшорних центрах станом на грудень 2017 р. становив 16,7 трлн дол. США [14]. Причому ця оцінка не містить акцій, боргових цінних паперів, внесків до статутного фонду, нерухомості. Таким чином, основним негативним ефектом використання офшорних схем компаніями-резидентами на національному рівні є відтік капіталу. До того ж, відбуваються такі зміни в національних економіках:

- ✦ скорочення державного бюджету за рахунок зниження податкових надходжень;
- ✦ структурні деформації в економіці;
- ✦ зменшення національних інвестицій всередині країни;
- ✦ закріплення підпорядкованості держави іноземним позикам;
- ✦ порушення стабільності фінансового ринкового балансу країни.

У табл. 1 наведено деякі списки офшорів України та інших країн [8].

Таблиця 1

Порівняння категорій офшорних зон за класифікацією різних країн

Офшор	Україна	Франція	Німеччина	Італія	Іспанія	Велико-британія	США
1	2	3	4	5	6	7	8
Ангілья	В	В	В	В	В	–	В
Багами	В	В	В	В	В	–	В
Барбадос	В	–	–	В	В	–	В
Бермуди	В	В	В	В	В	–	В
БВО	В	В	–	В	В	–	В
Каймани	В	В	В	В	В	–	В
Кіпр	–	–	–	В	В	–	–
Гібралтар	В	В	В	В	В	G	В
Гернсі	В	В	В	В	В	G	–
Гонконг	–	–	–	В	В	–	В
Острів Мен	В	В	В	В	В	G	–
Джерсі	В	В	В	В	В	–	–
Ліхтенштейн	–	В	В	В	В	–	В
Люксембург	–	–	–	–	G	G	В
Мальта	В	–	–	G	В	G	–
Маврикій	–	–	–	G	В	–	–

1	2	3	4	5	6	7	8
Монако	B	B	B	G	B	-	B
Панама	-	B	B	G	B	-	B
Сінгапур	-	-	-	B	-	G	B
Швейцарія	-	B	B	B	B	-	B
Теркс і Кайкос	B	b	B	B	B	-	B

Умовні позначення: B – офіційний «чорний» список; b – неофіційний «чорний» список; G – «сірий» список.

Усе це негативно позначається на конкурентоспроможності держави на світовому ринку і в сукупності призводить до подальшого ослаблення національної економіки. Слід зазначити, що з точки зору сталого розвитку світової економіки в цілому, інтересів населення планети офшорна діяльність не є продуктивною, не збільшує реальне багатство і безпосередньо не сприяє соціально-економічному прогресу.

Також очевидно, що ведення бізнесу через офшорні центри найчастіше переслідує і злочинні цілі (ухилення від сплати податків або спроби узаконення доходів, отриманих неправомірним шляхом). Водночас здійснення операцій через офшори є цілком законною практикою. Велика частина міжнародних корпорацій використовує офшорні філіали, при цьому будучи сумлінними платниками податків у країнах свого походження.

Втім, офшорні юрисдикції сьогодні стали важливим компонентом процесу «відмивання грошей». Відмивання грошей через офшорні банківські гавані, сховища, трасти і корпорації конвертує злочинний прибуток у легальні кошти. Мільйони доходів від незаконної та злочинної діяльності відмиваються через офшорні організації, а потім переводяться через трасти, фіктивних осіб і т. п. для придбання нерухомості та законного бізнесу [7]. Таким чином, існують діаметрально протилежні думки щодо ролі офшорів у соціально-економічному розвитку суспільства. Саме тому нове трактування офшорних зон необхідне не лише для запобігання незаконним операціям і боротьбі з податковою оптимізацією, але і для розуміння їх статусу як міжнародних фінансових центрів.

Україна наразі залишається в стороні від міжнародних процесів введення стандартів прозорості оподаткування. А масштаби використання офшорних центрів у національній економіці є суттєвими:

- ✦ офшори є рушійною силою міжнародної комерційної діяльності, оскільки частка зовнішньоекономічних договорів, за якими товар або послуга проходить через офшорні компанії, перевищує 83%;
- ✦ офшори відіграють ключову роль в інвестуванні, оскільки станом на 2017 р. 0,52 млрд дол.

США, або 27% прямих іноземних інвестицій в Україну (загальна сума 1,88 млрд дол. США), походили з Кіпру, який є офіційно визнаним офшором, а також наймасштабнішим інвестором України [14];

- ✦ офшори – це головний інструмент утечі капіталу й уникнення податків. Від 4,6% до 9% ВВП на рік виводиться в офшори. Україна входить в перші 15 країн, що розвиваються, із 75 центрів, схильних до проблеми відтоку капіталу в офшорні зони. За офіційними підрахунками міжнародної інституції Global Financial Integrity, протягом 2004–2013 рр. з України в офшорні юрисдикції було виведено близько 116 млрд дол. США [12].

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна зробити висновок, що використання офшорів залишається вигідним національним інструментом уникнення оподаткування та приховування капіталу. Подальша пасивність буде закріплювати за країною статус і репутацію небажання протидіяти агресивним транскордонним схемам уникнення податків і, в найгіршому випадку, здатне в перспективі повернути Україну в «чорні» списки FATF, фігурантом яких вона була двічі: у 2004 та 2010 рр.

Про значення офшорного бізнесу в сучасній економіці досі тривають суперечки. Проте, незважаючи на це, кількість компаній, які користуються перевагами податкових гаваней, постійно зростає. Найбільший приріст спостерігається в тих офшорних центрах, які швидше адаптуються до нових умов, а саме: ведення прозорої діяльності та готовність надати податкову та фінансову інформацію державним інспекціям зацікавлених сторін у рамках конфіденційності з клієнтами. У найближчому майбутньому офшорний бізнес посилить свій вплив на розвиток міжнародного підприємництва. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Barber H. Tax Havens Today. The Benefits and Pitfalls of Banking and Investing Offshore. Hoboken : John Wiley and Sons, 2012. 437 p.

2. Gantz J., Reinsel D. The Digital Universe in 2020: Big Data, Bigger Digital Shadows, and Biggest Growth in the Far East. December 2012. URL: <https://www.emc.com/leadership/digital-universe/2012iview/index.htm>

3. Riding the Wave. How Europe can gain from the rising tide of scientific data : Final report of the High Level Expert Group on Scientific Data / A submission to the European Commission. October 201. URL: <https://www.fosteropenscience.eu/content/riding-wave-how-europe-can-gain-rising-tide-scientific-data>

4. Аксьонов Д. С. Можливості сучасного офшорного бізнесу. *Фінансовий ринок України*. 2009. № 11. С. 38–41.

5. Бозуленко О. К. Роль офшорної фінансової діяльності у світовій фінансовій системі. *Економіст*. 2010. № 1. С. 51–53.

6. Волкова Ю. О. Розвиток офшорних центрів у системі міжнародного бізнесу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. № 1. С. 43–48.

7. Карлін М. І. Офшорні зони та їх вплив на економіку України. *Економічний форум*. 2012. Вип. 1. С. 120–125.

8. Карлін М. І. Фінансові офшори. Луцьк : Видавництво «Вежа-Друк», 2016. 240 с.

9. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (ратифіковано Україною 17.11.2010 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948

10. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму (ратифікована Україною 31.07.2006 р.). URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_712

11. Коссе Д. Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 1. С. 18–23.

12. Костюнина Г. М., Баронов В. И., Буглай В. Б., Платонова И. Н. Офшорный бизнес во внешнеэкономической деятельности : учебное пособие. М. : Инфра-М, 2014. 352 с.

13. Офіційний сайт Співтовариства податкової справедливості. URL: <https://www.taxjustice.net>.

14. Таблица сравнения юрисдикций для регистрации офшорных компаний // Concept consulting Ltd. 2019. URL: <http://www.conceptconsult.ru/offshore/compare/>

15. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 р. № 1702-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>

16. Хейфец Б. А. Офшорные юрисдикции в глобальной и национальной экономике. М. : Экономика, 2008. 335 с.

17. Черкашин В. Наскільки популярні в Україні офшори. 28 лютого 2018 р. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/naskilki-populyarni-v-ukrajini-ofshori-2454606.html>

Bozulenko, O. K. "Rol ofshornoj finansovoi diialnosti u svitovij finansovij systemi" [The Role of Offshore Financial Activity in the Global Financial System]. *Економіст*, no. 1 (2010): 51-53.

Cherkashyn, V. "Naskilky populiarni v Ukraini ofshory. 28 liutoho 2018 r." [How Popular Offshore in Ukraine is. February 28, 2018]. <https://nv.ua/ukr/biz/experts/naskilki-populyarni-v-ukrajini-ofshori-2454606.html>

Gantz, J., and Reinsel, D. "The Digital Universe in 2020: Big Data, Bigger Digital Shadows, and Biggest Growth in the Far East. December 2012". <https://www.emc.com/leadership/digital-universe/2012iview/index.htm>

Karlin, M. I. "Ofshorni zony ta yikh vplyv na ekonomiku Ukrainy" [Offshore Zones and Their Impact on the Ukrainian Economy]. *Економічний форум*, no. 1 (2012): 120-125.

Karlin, M. I. *Finansovi ofshory* [Financial Offshore]. Lutsk: Vydavnytstvo «Vezha-Druk», 2016.

Kheyfets, B. A. *Offshornyye yurisdiktzii v globalnoy i nationalnoy ekonomike* [Offshore Jurisdictions in the Global and National Economies]. Moscow: Ekonomika, 2008.

Kosse, D. D. "Mistse pravovoho rezhymu opodatkovannia ofshornoj terytorii u sferi rehuliuвання ekonomichnykh vidnosyn" [The Place of Legal Regime of Taxation of Offshore Territory in the Sphere of Regulation of Economic Relations]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, no. 1 (2008): 18-23.

Kostyunina, G. M. et al. *Offshornyy biznes vo vneshneekonomicheskoy deyatelnosti* [Offshore Business in Foreign Economic Activity]. Moscow: Infra-M, 2014.

[Legal Act of Ukraine] (2006). https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_712

[Legal Act of Ukraine] (2010). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948

[Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>

Oftsiinyi sait Spivtovarystva podatkovoi spravedlyvosti. <https://www.taxjustice.net>

"Riding the Wave. How Europe can gain from the rising tide of scientific data : Final report of the High Level Expert Group on Scientific Data". A submission to the European Commission. <https://www.fosteropenscience.eu/content/riding-wave-how-europe-can-gain-rising-tide-scientific-data>

"Tablitsa sravneniya yurisdiktсий dlya registratsii offshornykh kompaniy" [Comparison Table of Jurisdictions for Registering Offshore Companies]. Concept consulting Ltd. 2019. <http://www.conceptconsult.ru/offshore/compare/>

Volkova, Yu. O. "Rozvytok ofshornykh tsestriv u systemi mizhnarodnoho biznesu" [Development of Offshore Centers in the International Business System]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 1 (2010): 43-48.

REFERENCES

Aksyonov, D. S. "Mozhlyvosti suchasnoho ofshornoho biznesu" [Opportunities for Modern Offshore Business]. *Finansovyj rynek Ukrainy*, no. 11 (2009): 38-41.

Barber, H. *Tax Havens Today. The Benefits and Pitfalls of Banking and Investing Offshore*. Hoboken: John Wiley and Sons, 2012.